

Практичне заняття № 3

Тема: Менструальний цикл і його порушення

Актуальність теми

Фізіологія менструальної функції підтримується правильною ритмічною синхронною взаємодією різних ланок нейроендокринної регуляції яєчникового і маткового циклів.

Розрізняють п'ять основних рівнів регуляції: ЦНС – гіпоталамус – гіпофіз – яєчники – матка. Крім того, в останні роки доведено безсумнівну участь у регуляції менструального циклу інших залоз внутрішньої секреції (підшлункова, наднирникові, щитоподібна залози), а також органів, у яких відбувається метаболізм статевих гормонів.

Незважаючи на широкий мозаїцизм етіопатогенетичних факторів, які можуть спричинювати ураження різних рівнів нейроендокринної регуляції менструального циклу, клінічно його порушення проявляються як правило, двома діаметрально протилежними основними симптомами – послабленням або відсутністю менструацій чи, навпаки, посиленням менструацій і розвитком маткових кровотеч.

Таким чином, зазначені клінічні прояви порушення менструальної функції виступають симптомами різних гінекологічних та ендокринних захворювань. Однак ці розлади можуть такою мірою превалювати у клінічній картині захворювання, що фактично самі стають нозологічною формою (дисфункційні маткові кровотечі).

Порушення менструальної функції діагностують досить часто – у 20% випадків усіх гінекологічних захворювань. Вони призводять до зниження, а інколи – і до втрати репродуктивної функції жінки та працездатності, нерідко є факторами ризику розвитку передракових і ракових захворювань жіночих статевих органів.

Навчальні цілі

Студент повинен знати:

- види порушень менструального циклу;
- аменорея - справжня та несправжня, первинна та вторинна, фізіологічна та патологічна. Діагностика. Принципи лікування;
- маткові кровотечі при двофазному циклі, ановуляторні цикли;
- ювенільні та клімактеричні кровотечі;
- альгодисменорея;
- принципи лікування хворих з порушенням менструального циклу.

Студент повинен вміти:

- вимірювати базальну температуру;
- діагностувати різні види порушень менструального циклу;
- готувати жінку та інструменти до роздільного вишкрібання слизової оболонки шийки і тіла матки;
- надавати невідкладну долікарську допомогу при дисфункціональних маткових кровотечах.

Виховні цілі

Формувати навички спілкування з гінекологічними хворими, професійної відповідальності за правильність та своєчасність виконання обов'язків фельдшера під час обстеження жінки.

Розвивати в особистості студента таких якостей як милосердя і гуманізм, чуйність, довіра, повага. Сформувати професійну орієнтацію, установку за своєчасність надання допомоги при нетипових ситуаціях, розвивати елементи клінічного мислення.

Формування професійних навичок і вмінь Алгоритм виконання практичної навички

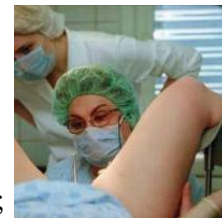
Визначення симптому зіниці

Необхідний інструментарій: дзеркала Куско або Сімпса, стерильні рукавички.

Положення хворої: жінка лежить на спині з напівзігнутими в колінних та кульшових суглобах ногами на гінекологічному кріслі.

Підготовка хворої: - спорожнити сечовий міхур та пряму кишку;
- провести туалет зовнішніх статевих органів.

Послідовність дій: - увести піхвові дзеркала в піхву;
- оголити шийку матки;
- оглянути зовнішній зів шийки матки на наявність слизу;
- вивести дзеркала.

Алгоритм виконання практичної навички

Вимірювання базальної температури та побудови графіка температурної кривої

Необхідний інструментарій: термометр, ручка, папір, вазелін.

Особливості проведення: температура вимірюється зранку, не встаючи з ліжка,

Підготовка хворої: - пояснити доцільність проведення маніпуляції;

- запевнити у неможливості виникнення ускладнень під час проведення маніпуляції;

- пояснити техніку вимірювання базальної температури.

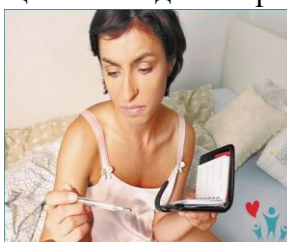
Послідовність дій: - запропонувати щоденно протягом одного (трьох) менструальних циклів вводити термометр, змащений вазеліном, у пряму кишку на декілька хвилин;

- вийнявши термометр, зафіксувати показники температури на папері;

- після отриманих даних необхідно скласти графік температурної кривої. Для цього по вертикальній осі відкласти показники температури, а по горизонтальній осі відкласти дні менструального циклу. Місця перетину дня менструального циклу та відповідної йому температури позначити крапкою. З'єднавши всі крапки однією лінією, отримати графік температурної кривої;

- порівняти отриманий графік з нормальним;

- зробити висновки.

- порівняти отриманий графік з нормальним;

- зробити висновки.

Алгоритм виконання практичної навички

Роздільне діагностичне вишкрібання стінок порожнини матки

Мета дослідження: діагностика злоякісних пухлин та визначення функціонального стану ендометрію.

Показання: пухлини та поліпи матки, маткова кровотеча.

Противоказання: III-IV ступінь чистоти піхви, вагітність, гострі запальні захворювання жіночих статевих органів.

Алгоритм дій акушерки

Послідовність дій:

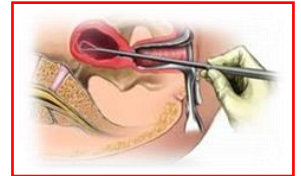
1. Підготовка хворої:

- 1) запропонувати хворій спорожнити сечовий міхур та пряму кишку;
- 2) укласти хвору на гінекологічне крісло (на стерильну серветку);
- 3) зробити туалет зовнішніх статевих органів;
- 4) надягнути на ноги хворої бахіли.

2. Підготовка акушерки:

- 1) провести оброблення рук;
- 2) надягнути стерильні гумові рукавички.
- 3. Підготовка інструментів, білизни та медикаментів:**
  - 1) накрити операційний столик стерильною серветкою;
  - 2) покласти на неї набір гінекологічних інструментів: корнцанг, ложкоподібне дзеркало з підіймачем, кульові щипці (2), матковий зонд, розширювачі Гегера, кюретки (№ 2, № 4 і № 6) та стерильні ватні кульки; накрити інструменти стерильною серветкою;
  - 3) приготувати 2% розчин йоду, 2 флакони 10% розчину формаліну, препарати для знеболювання.
- 4. Асистування лікарю:**
  - 1) утримувати в піхві дзеркало Сімпса;
  - 2) виконувати розпорядження лікаря.
- 5. Забір та відправлення матеріалу на гістологічне дослідження:**
  - 1) у 1-й флакон з 10% розчином формаліну покласти зішкріб з порожнини матки;
  - 2) у 2-й флакон з 10% розчином формаліну покласти зішкріб з каналу шийки матки;
  - 3) зробити маркірування на кожному флаконі (направлення на гістологічне дослідження виписує лікар).
- 6. У журналі для реєстрації малих операцій зробити відповідні записи**

Алгоритм виконання практичної навички

Надання невідкладної допомоги при дисфункційних маткових кровотечах

Це кровотечі, які розвиваються на фоні порушень гормональної функції яєчників. В залежності від віку, розрізняють ДМК пременопаузального періоду (ювенільні), репродуктивного віку, перименопаузального періоду (клімактеричні).

Ювенільні кровотечі

Клініка:

- тривалі (більше 7-8 днів) кровотечі, нерідко рясні;
- симптоми анемізації хворої.

АЛГОРИТМ ДІЇ

Дисфункціональні маткові кровотечі репродуктивного віку

Частіше усього виникають ановуляторні кровотечі на фоні персистенції фолікула з надлишковою продукцією естрогенів, які призводять до інтенсивної проліферації. Підвищується ризик розвитку аденоматозної гіперплазії ендометрія.

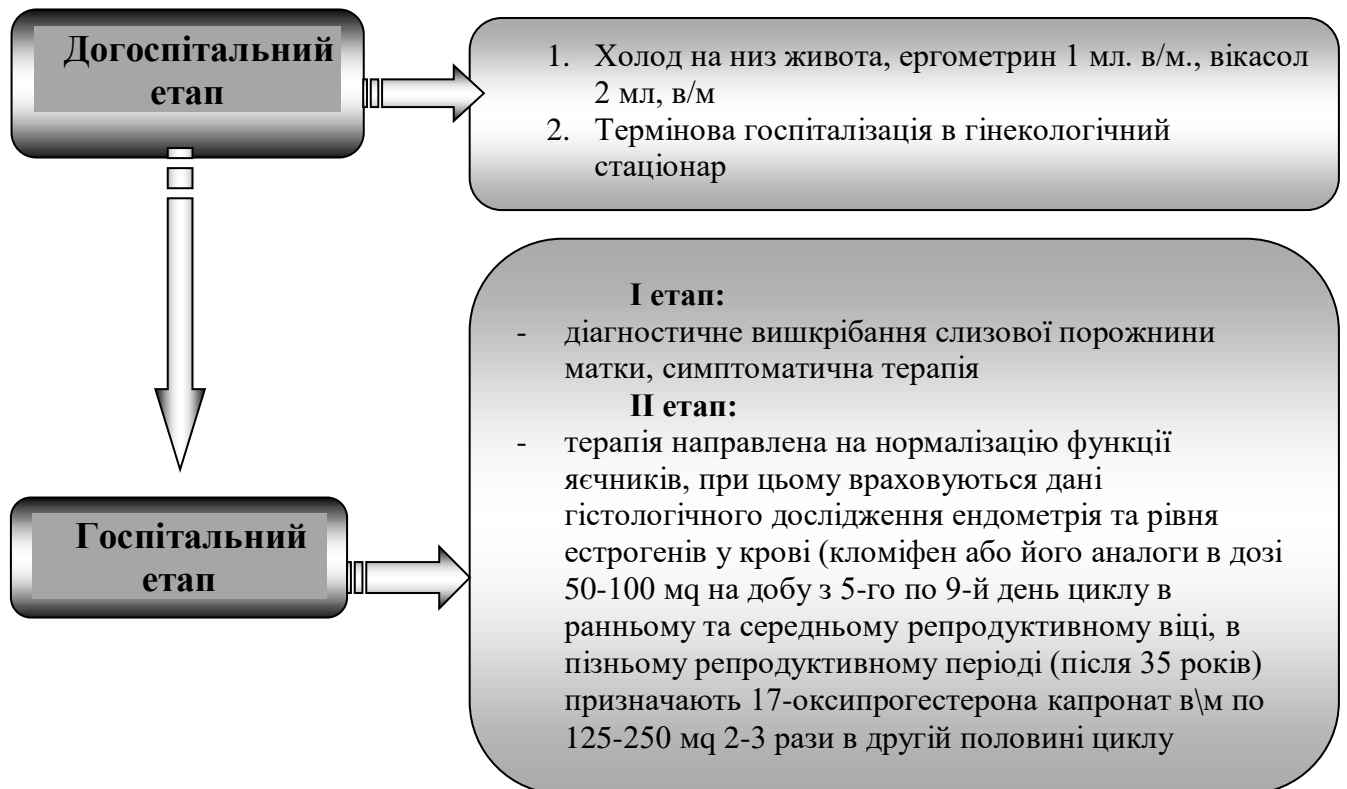
Клініка:

- кровотечі тривалі різні за інтенсивністю, не зв'язані з менструальним циклом;
- симптоми анемізації хворої.

Діагностика:

- дані з анамнезу;
- загальний огляд (ознаки анемії);
- огляд в дзеркалах (кровотеча з матки).

АЛГОРИТМ ДІЇ

Кровотечі в перменопаузальному періоді (клімактеричні) у жінок в віці 45-55 років є частою патологією і займають одне із перших місць серед показів до невідкладної допомоги. Вони є наслідком інвуляторних процесів на фоні ановуляторних циклів з високим рівнем естрогенів. В матці розвиваються гіперпластичні процеси (залозисита, залозисто-кістозна, атипова гіперплазія ендометрія).

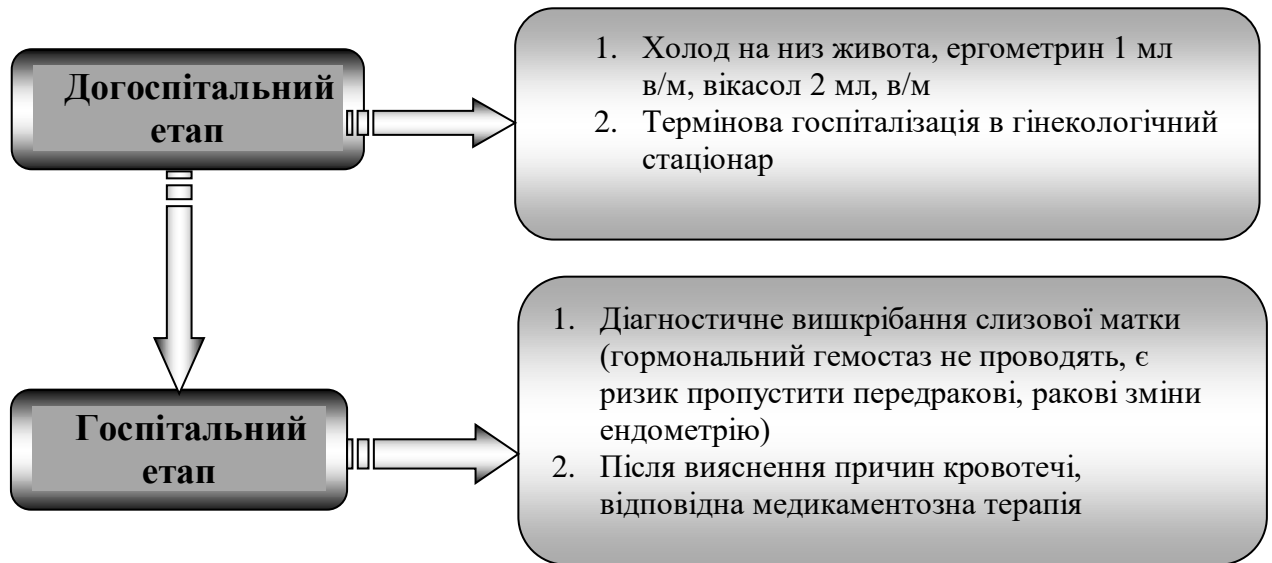
Клініка:

- тривалі, інтенсивні кровотечі;
- симптоми гострої анемії.

Диференційна діагностика:

- міома матки;
- поліпи ендометрія;
- аденокарцинома матки;
- пухлини яєчників.

АЛГОРИТМ ДІЇ

Клініко-ситуаційне завдання № 1

Жінка, 29 років, звернулася до фельдшера ФАПУ зі скаргами на посилений ріст волосся в ділянці стегон, підборіддя, живота, порушення менструального циклу протягом останніх 4-х місяців, неможливість завагітніти протягом 5-ти років. Анамнез: менструації з 16 років, нерегулярні, безболісні, незначні. Бімануальне обстеження: матка без особливостей, яєчники справа і зліва збільшені, щільні. Яку патологію можна запідозрити? Яка послідовність обстеження жінки у даній ситуації. Складіть схему обстеження пацієнтки з такою патологією

Клініко-ситуаційне завдання № 2

Виклик швидкої медичної допомоги до дівчинки 14 років, яка скаржиться на значну кровотечу із статевих шляхів, що розпочалася 2 години тому. Зараз другий день менструації. Яка тактика фельдшера?

Клініко-ситуаційне завдання № 3

Хвору, 45 років, доставлено машиною швидкої допомоги в гінекологічний стаціонар зі скаргами на значні кров'янисті виділення зі статевих органів протягом 12 днів у період менструації. Пацієнтка розповіла, що останнім часом менструації триваліші, з рясними виділеннями. Об'єктивно: АТ – 150/100 мм рт. ст., маса тіла – 94 кг, зріст – 152 см. При гінекологічному обстеженні: піхвова частина шийки матки не ерозована, із каналу шийки – помірні кров'янисті виділення. Матка звичайних розмірів, рухома, безболісна. Додатки не визначаються, приматкова клітковина вільна.

1. Поставте попередній діагноз.
2. Які додаткові методи дослідження для підтвердження діагнозу слід застосувати?
3. Які обов'язки фельдшера малої гінекологічної операційної в даному випадку?

Клініко-ситуаційне завдання № 4

До фельдшера медичного коледжу звернулася першокурсниця зі скаргами на болючі менструації. Яка тактика фельдшера?

Клініко-ситуаційне завдання №5

До вас звернулася мама дівчинки 12 років, у якою відмічалось коротке запаморочення, болі внизу живота. Протягом 10 днів у дівчинки помірні виділення з піхви. Раніше такого не було. Ваш діагноз? Яку долікарську допомогу можна надати дівчинці?

Клініко-ситуаційне завдання №6

Жінці 53 роки, її дуже турбує те, що в неї уже 7 місяців відсутня менструація. Ваш діагноз? Які додаткові обстеження ви запропонуєте жінці? Які інші види фізіологічної аменореї ви знаєте? Яке лікування їй запропонуєте жінці?

Клініко-ситуаційне завдання №7

Молода жінка 27 років, скаржиться на сильний біль в попереку, болі внизу живота, нудоту, головний біль. Все це чомусь співпадає з менструацією. Менструації нерегулярні, по 10-12 днів, іноді через 25, або через 40 днів, кров'янисті виділення значні. Ваш діагноз? Який характер носить кровотеча? Які рекомендації ви дасте жінці? Якої допомоги вона потребує на долікарському етапі? Які, на вашу думку, додаткові методи обстеження потрібно провести жінці? Функція яких органів, на вашу думку, порушена?

Клініко-ситуаційне завдання №8

Жінці 30 років, жодного разу не вагітніла, зі слів, менструації дуже скудні, по 1-2 дні, бувають затримки до 3-4 місяців. Ваш діагноз? Недостатність яких гормонів має місце в даному випадку? Чому на вашу думку не настає вагітність? Які методи обстеження та функціональні тести потрібно провести в даному випадку?

Клініко-ситуаційне завдання №9

Вас викликали до жінки 49 р., що скаржиться на значну кровотечу з піхви після 3-х місячної затримки місячних, серцебиття, відчуття приливів жару в усьому тілі. АТ – 125/80 мм рт.ст., Т – 36,9⁰С. Живіт м'який безболісний. Ваш діагноз? Ваша тактика?

Клініко-ситуаційне завдання №10

Виклик до дівчинки 12 р., три дні тому у неї з'явилися перші місячні. З учорашнього дня виділення крові значно посилилось, відчуває значну слабкість, запаморочення. Дівчинка бліда, квола. АТ – 90/50 мм рт.ст., пульс 90 уд. за хв., слабого наповнення. Живіт м'який, безболісний. Кровотеча значна. Діагноз і ваша тактика?

Клініко-ситуаційне завдання №11

Жінка 48 р, скаржиться на виділення з піхви протягом двох тижнів, помірні. Відмічає безладні, довготривалі місячні останні півроку. При гінекологічному огляді патологічних змін шийки матки не виявлено, матка та придатки без патології. Ваш попередній діагноз? Яке обстеження потрібно провести хворій для уточнення? Ваша тактика?

Клініко-ситуаційне завдання №12

До вас звернулась жінка, у якої дуже болюча чергова менструація. Крім цього у жінки головний біль, нудота, біль внизу живота. Ваш діагноз? Ваші дії?

Клініко-ситуаційне завдання №13

Дівчині 16 років, жодного разу не було менструації. При огляді: волосся під пахвами та на лобку не росте, молочні залози розвинені недостатньо, голос грубий. Ваш діагноз? Яке обстеження необхідне в даному випадку? Яких гормонів на ваш погляд не вистачає в даному випадку?

Клініко-ситуаційне завдання №14

Жінці 22 роки, статеве життя регулярне, остання менструація була три місяці тому, такі затримки були і раніше. Ваш діагноз? Які методи обстеження необхідні для підтвердження або виключення діагнозу? Які допоміжні методи обстеження потрібні в даному випадку?

Клініко-ситуаційне завдання №15

Жінці 45 років, звернулась до вас тому, що її турбують часті міжменструальні кровотечі. Менструації стали нерегулярні, довгі, болючі. Про що можна подумати в даному випадку? Які три діагнози можна запідозрити. Яке обстеження необхідно провести для підтвердження або виключення кожного з діагнозів? Які органи, крім статевих, необхідно обстежити в даному випадку, так як між ними існує тісний зв'язок.

Тести самоконтролю

1. Яка структура не бере участі в регуляції менструального циклу:
  - A. Серце
  - B. Гіпоталамус
  - C. Гіпофіз
  - D. Яєчники
  - E. Матка
2. Відсутність менструацій- це
  - A. Менорагія
  - B. Аменорея
  - C. Поліменорея
  - D. Альгоменорея
  - E. Гіперменорея
3. Гіперменорея - це менструація...
  - A. Рідка
  - B. Значна
  - C. Тривала
  - D. Болюча
  - E. Вкорочена
4. Спаніоменорея - це менструація...
  - A. Надто рідка
  - B. Надто тривала
  - C. Вкорочений цикл
  - D. Надмірні
  - E. Незначні
5. Як називається надто тривала менструація?
  - A. Гіперменорея
  - B. Дисменорея
  - C. Поліменорея
  - D. Олігоменорея
  - E. Менорагія
6. Як називається циклічна маткова кровотеча?
  - A. Опсоменорея
  - B. Метрорагія
  - C. Менорагія
  - D. Спаніоменорея
  - E. Проіоменорея
7. Як називається ациклічна маткова кровотеча?
  - A. Опсоменорея
  - B. Метрорагія
  - C. Менорагія
  - D. Спаніоменорея
  - E. Проіоменорея

8. Що не відноситься до особливостей гіпоменструального синдрому?
- A. Опсоменорея
  - B. Олігоменорея
  - C. Гіпоменорея
  - D. Проїоменорея
  - E. Спаніоменорея
9. Що не відноситься до особливостей гіперменструального синдрому?
- A. Проїоменорея
  - B. Гіперменорея
  - C. Поліменорея
  - D. Опсоменорея
  - E. Проїоменорея
10. Яєчникова форма аменореї обумовлена, крім:
- A. Дисгенезія гонад
  - B. С-м склерокістозних яєчників
  - C. Тестикулярна фемінізація
  - D. Запалення яєчників
  - E. Пошкодження ендометрію
11. Що не характерне для нормального менструального циклу?
- A. Регулярні
  - B. Безболісні
  - C. Триває в середньому 28 днів
  - D. Однофазні
  - E. Крововтрата 50-100 мл.
12. Який час триває фолікулінова фаза при 28 денному менструальному циклі?
- A. 28 днів
  - B. 14 днів
  - C. 10 днів
  - D. 5 днів
  - E. 20 днів
13. Який час триває лютеїнова фаза при 28 денному менструальному циклі?
- A. 14 днів
  - B. 28 днів
  - C. 10 днів
  - D. 5 днів
  - E. 20 днів
14. Яка фаза не характерна для маткового циклу?
- A. Секреції
  - B. Десквамації
  - C. Проліферації
  - D. Регенерації
  - E. Васкуляризації
15. Який час триває фаза десквамації?
- A. 3 першого по 5 день циклу
  - B. 6-7 день циклу
  - C. 3 7 по 14 день циклу
  - D. 3 14 по 28 день циклу
  - E. Цілий цикл
16. Який час триває фаза регенерації?
- A. 3 1 по 5 день циклу
  - B. 6-7 день циклу
  - C. 3 7 по 14 день циклу

- Д. З 14 по 28 день циклу
Е. Повний цикл
17. Який час триває фаза проліферації?
А. З першого по 5 день циклу
В. 6-7 день циклу
С. З 7 по 14 день циклу
Д. З 14 по 28 день циклу
Е. Повний цикл
18. Який час триває фаза секреції?
А. З 1 по 5 день циклу
В. 6-7 день циклу
С. З 7 по 14 день циклу
Д. З 14 по 28 день циклу
Е. Повний цикл
19. Який гормон регулює фолікулінову фазу яєчникового циклу?
А. Фолікуліностимулюючий
В. Лютеїнізуючий
С. Естрогени
Д. Прогестерон
Е. Пролактин
20. Під впливом якого гормона здійснюється фаза десквамації, регенерації, проліферації?
А. ФСГ
В. ЛГ
С. Естрогени
Д. Прогестирон
Е. Пролактин
21. Під впливом якого гормону здійснюється фаза секреції?
А. ФСГ
В. ЛГ
С. Естрогени
Д. Прогестерон
Е. Пролактин
22. Овуляція - це процес...
А. Атрезії фолікула
В. Персистенція фолікула
С. Рощквіту фолікула
Д. Зворотнього розвитку фолікула
Е. Розрив дозрілого фолікула і вихід яйцеклітини
23. Яка анатомічна структура не бере участі в регуляції менструального циклу?
А. Гіпофіз
В. Гіпоталамус
С. Серце
Д. Яєчники
Е. Матка
24. Який гормон регулює лютеїнову фазу яєчникового циклу?
А. Лютеїнізуючий
В. Фоліколостимулюючий
С. Естрогени
Д. Прогестерон
Е. Пролактин
25. Який гормон виробляється жовтим тілом?
А. Прогестерон

В. Естроген
С. Пролактин
D. ФСГ
Е. ЛГ

Література

- *Грищенко В.І., Щербини М.О.* Гінекологія: підручник. - К.: Медицина, 2007.
- *Мороз Л.О.* Гінекологія: підручник. - К.: Здоров'я, 2002.
- *Назарова І.Б., Пісарєв А.А., Михайлов О.В.* Медсестринство в гінекології: навч. посіб. - К.: Медицина, 2010.
- *Степанківська О.В., Щербина М.О.* Гінекологія: підручник. - К.: Здоров'я, 2010.
- *Хміль С.В.* Гінекологія: підручник. - Тернопіль: Укрмедкнига, 2006.
- *Хохліч Т.І.* Практикум з гінекології. - К.: Здоров'я, 2000.